

יהודה וישראל פרק ט"ו-פרק ט"ז, פסוקים א'-כ"ח

רקע למורה:

שני הפרקים עוסקים במלכי יהודה וישראל בשנים שלאחר הפילוג. ראינו לנכון לחבר פרקים אלו תחת כותרת אחת, ולהציע מהלכי למידה הכוללים את שני הפרקים.

אחרי שהכרנו את המלכים הראשונים של הממלכה המפולגת - ירבעם ורחבעם, נעסוק ביחסים בין שתי הממלכות בתקופה הראשונה שלאחר הפילוג. ראינו בסוף פרק י"ד כי - **וּמְלִחְמָה הָיְתָה בֵּין רַחְבֵּעַם וּבֵין יִרְבֵּעַם כָּל הַיָּמִים** (ל'). והדברים חוזרים גם בפרק ט"ו - **וּמְלִחְמָה הָיְתָה בֵּין רַחְבֵּעַם וּבֵין יִרְבֵּעַם כָּל יְמֵי חַיָּיו** (ו').

פרק ט"ו פותח באבים (שנקרא גם אביה), בנו של רחבעם, שמלך בירושלים בסך הכול שלוש שנים, עוד בימי ירבעם בן נבט. הכתוב מציין שאבים עשה הרע בעיני ה', ושהיריבות בין הממלכות שהחלה בימי רחבעם וירבעם המשיכה גם בימי אבים. לאחר מות אבים עלה למלוכה אסא בנו.

אסא בנו של אבים מלך ארבעים ואחת שנה. בניגוד לאביו (אבים) וסבו (רחבעם), אסא הלך בדרכי ה': **וַיַּעַשׂ אֲסָא הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' פְּדוּד אָבִיו** (י"א).

מהם המעשים החיוביים שעשה אסא?

- ביטל בתי זנות (לפי דעת מקרא הכוונה לזנות שהייתה חלק מהפולחן האלילי - פסוק י"ב).
- הסיר פסלי אלילים (פסוק י"ב).
- הוריד מגדולה את מעכה אימו, שעבדה עבודה זרה (פסוק י"ג).
- הביא למקדש אוצרות שהוא ואביו הקדישו (פסוק ט"ו).
- הצליח להסיר את העבודה הזרה מיהודה, אך למרות ההפיכה החיובית שעשה, עדיין עבדו את ה' בבמות (פסוק י"ד).

מהו טיב היחסים בין הממלכות בימי אסא?

בימיו של אסא מלך יהודה, מלך בעשא על ישראל. כפי שנראה בהמשך, בעשא לא היה שייך לשושלת של ירבעם בן נבט (המכונה בית ירבעם), והוא הקים בית מלוכה חדש בישראל הנקרא על שמו - בית בעשא.

הכתוב מתמקד במערכת היחסים בין אסא לבעשא, שהמשיכו את הסכסוך בין הממלכות.

המלחמה בין אסא לבעשא הייתה קשה כל כך עד שאסא מלך יהודה ביקש סיוע מבן הדד מלך ארם. בקשת סיוע זו מלמדת על היחסים הרעועים בין הממלכות בתקופה זו, ועל חולשתו של אסא מלך יהודה מול כוחו של בעשא מלך ישראל. בעקבות פנייתו של אסא לבן הדד מלך ארם לעזרה, פגע בן הדד בצפון ממלכת ישראל. ומכאן ואילך מלכות ארם תהפוך לאחד מאויביה הקשים של ממלכת ישראל.

בהמשך הפרק, הפסוקים חוזרים לתאר את המתרחש בממלכת ישראל ומספרים על חילופי השלטון בממלכה. נדב בנו של ירבעם מלך על ישראל שנתיים בלבד. כמו אביו, גם הוא לא הלך בדרכי ה'. עונשו של נדב היה שבעשא בן אחיה משבט יששכר מרד בו הרג אותו ומלך תחתיו (פסוקים כ"ז-כ"ח). בנוסף הכה בעשא את כל המקורבים לבית ירבעם (פסוק כ"ט) ובכך מימש את נבואתו של אחיה השילוני על גורל בית ירבעם (המתוארת בפרק י"ד).

את בעשא מלך ישראל הכרנו בתיאור ימי מלכותו של אסא מלך יהודה וראינו את הנזק הרב שנגרם לממלכת ישראל כתוצאה מהסכסוך בין הממלכות. בעשא מלך על ישראל במשך עשרים וארבע שנה, וגם הוא כמו המלכים

לפניו, עשה הרע בעיני ה'. כתוצאה מכך, ה' שלח את יהוא בן חנני, שניבא על נפילתו הצפויה של בית בעשא, שתהיה דומה לנפילתו של בית ירבעם. בתיאור עונשו של בית בעשא השתמש הנביא יהוא בן חנני בביטויים דומים לאלו שהשתמש בהם הנביא אחיה השילוני בתיאור עונשו של בית ירבעם:

נבואת אחיה על בית ירבעם בפרק י"ד	נבואת יהוא בן חנני על בית בעשא בפרק ט"ז
<p>ו. לְכִי אֲמַרִי לְיִרְבֵּעַם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲזֹב אֶשְׂרָה הַרְמַתִּיךָ מִתּוֹךְ הָעַם וְאֶתְנַגֵּךָ עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל...</p> <p>ז. לָכֵן הִנְנִי מֵבִיא רָעָה אֶל בֵּית יִרְבֵּעַם וְהִכְרַתִּי לְיִרְבֵּעַם מִשְׁהַיִן בְּקִיר עֲצוּר וְעוֹזֵב בְּיִשְׂרָאֵל וּבְעִרְתִּי אַחֲרָי בֵּית יִרְבֵּעַם כְּאֲשֶׁר יִבְעַר הַגִּלְגָל עַד תָּמוּ:</p> <p>יא. הַמֶּת לְיִרְבֵּעַם בְּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֶּת בְּשָׂדֵה יֹאכְלוּ עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי יִהְיֶה דָבָר:</p>	<p>ב. יַעֲזֹב אֶשְׂרָה הַרְמַתִּיךָ מִן הָעֶפְרָה וְאֶתְנַגֵּךָ עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְתִלְךָ בְּדֶרֶךְ יִרְבֵּעַם וְתַחַטָּא אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְהִכְעִיסֵנִי בְּחַטָּאתָם:</p> <p>ג. הִנְנִי מֵבְעִיר אַחֲרָי בְּעֵשָׂא וְאַחֲרָי בֵּיתוֹ וְנִתְתִּי אֶת בֵּיתְךָ כְּבֵית יִרְבֵּעַם בֶּן נָבֹט:</p> <p>ד. הַמֶּת לְבְעֵשָׂא בְּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֶּת לוֹ בְּשָׂדֵה יֹאכְלוּ עוֹף הַשָּׁמַיִם:</p>

להקמת שני בתי המלוכה הראשונים בישראל היו שותפים נביאי ה' והם אלו שגם בישרו על הכרתם הקרובה. בהמשך נלמד על שני בתי מלוכה נוספים בישראל שגם קמו בדבר ה' וגם הושמדו בדבר ה'.

אחרי מות בעשא מלך ישראל מלך בנו, אלה. אלה בן בעשא מלך במשך שנתיים בלבד על ישראל, וירד מכס המלוכה בעקבות מרד שקשר נגדו זמרי, שהיה אחד משרי הצבא. זמרי הרג את אלה והשמיד את הצאצאים לבית בעשא, כפי שניבא הנביא יהוא בן חנני.

מרד זמרי התרחש בזמן שישראל נלחמו מול הפלשתים באזור העיר גבתון, בגבולה הדרום-מערבי של ממלכת ישראל. זמרי ניצל את ההזדמנות הזו והמליך את עצמו למלך ופגע כאמור בבעשא ובבניו. זמרי מלך בתרצה בסך הכול שבעה ימים! בינתיים שמעו הלוחמים בפלשתים על המרד של זמרי, והמליכו את עמרי, שהיה אף הוא אחד משרי הצבא בממלכת ישראל. עמרי "וכל ישראל" עלו על תרצה, עיר הבירה של הממלכה, כדי להילחם בזמרי, וכשראה זאת זמרי הוא התאבד תוך כדי שריפת ארמון המלך. למרות מותו של זמרי עדיין לא הייתה הסכמה רחבה בעם לקבל את עמרי למלך - חצי מהעם בחר למלך את תבני בן גינת, וחצי מהעם בחר בעמרי. עמרי התחזק, ולאחר מות תבני - התבססה מלכותו בכל ישראל.

עמרי מלך בישראל 12 שנה. תחילת מלכותו בתרצה, ולאחר מכן הכתוב מספר: "וַיִּקַּן אֶת הַהָר שְׁמֶרוֹן מֵאֵת שְׁמֶר בְּכַפְרִים כְּסָף וַיִּבֶן אֶת הַהָר וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הָעִיר אֲשֶׁר בָּנָה עַל שֵׁם שְׁמֶר אֲדֹנֵי הַהָר שְׁמֶרוֹן" (מלכים א' ט"ז, כ"ד). עמרי בנה את העיר שומרון, והיא שימשה עיר הבירה של ממלכת ישראל עד לחורבן הממלכה בידי האשורים. על עמרי מסופר שעשה הרע בעיני ה' כחטאות ירבעם בן נבט. עמרי הקים שושלת מלוכה חדשה - בית עמרי (בהמשך נראה שבית המלוכה נקרא לעיתים בית אחאב על שם בנו של עמרי). בית עמרי התקיים ארבעה דורות ונחשב לאחד מבתי המלוכה הרעים ביותר מבחינה רוחנית, והחזקים ביותר מבחינה מדינית (בעיקר בימיהם של שני המלכים הראשונים - עומרי ואחאב). אחרי מות עמרי מלך בנו אחאב.

מה משמעות המושג בית מלוכה?

בית מלוכה הוא שושלת מלכותית, שבה המלוכה עוברת מאב לבן, בדרך כלל לבן הבכור. שושלת מלוכה הנמשכת לאורך זמן, אמורה להביא ליציבות שלטונית: העם ידע מראש מי המלך הבא, ולא היה צורך בתקופת מעבר בין המלכים שהובילה פעמים רבות לסכסוכים פנימיים. המציאות של בתי מלוכה מתחלפים, מאפיינת את ממלכת ישראל. בממלכת יהודה, הקטנה יותר, משלה שושלת בית דוד, כפי שהבטיח ה' (למרות שגם בממלכת יהודה היו זעזועים והיו מלכים שנרצחו, בניהם המשיכו את מלכותם).

התחלופה של בתי המלוכה והמלכים בממלכת ישראל שלא האריכו ימים, גרמו לחוסר יציבות שלטונית ופגעו בחוזקה של הממלכה. לאורך ספר מלכים, מלכים שונים מממלכת ישראל נענשו על מעשיהם בקטיעת בית מלוכתם ונפילתו. הדבר נחשב לעונש, מכיוון שהמלוכה במהותה, אמורה להמשיך מדור לדור, מאב לבן. ראינו כבר את העונש לבית ירבעם ובפרק ט"ז אנו מתבשרים במה שצפוי לבית בעשא. בהמשך נלמד על בתי מלוכה נוספים של ממלכת ישראל שנענשו בקטיעתם ונפילתם.

הצעות ללמידה:

(תוכלו למצוא את דפי העבודה לתלמידים בקבצים המצורפים).

הצעה 1:

יחסי יהודה וישראל - פתיחה לפרקים הבאים - במליאה.

עד כה למדנו על רחבעם שהיה המלך הראשון של ממלכת יהודה אחרי הפילוג ועל ירבעם שהיה המלך הראשון של ממלכת ישראל לאחר הפילוג.

לפני שנעבור לעסוק בדורות הבאים של שתי הממלכות שקמו לאחר הפילוג, נדון עם התלמידים במשמעות הפילוג, בהשפעות שלו על עם ישראל באותה העת, על המנהיגות ועל סיפורו הרחב של עם ישראל בדורות הבאים.

נפתח בקריאת פסוק ו' בפרק ט"ו. כך מסכם הכתוב את ימי שני המלכים:

”וּמְלַחְמָה הָיְתָה בֵּין רְחִבְעָם וּבֵין יִרְבֵּעָם כָּל יְמֵי חַיָּו.”

נזכיר שגם בסוף פרק י"ד פסוק ל', מתואר מצב דומה: ”וּמְלַחְמָה הָיְתָה בֵּין רְחִבְעָם וּבֵין יִרְבֵּעָם כָּל הַיָּמִים.”

נשאל:

- כיצד מתואר המצב בין רחבעם לירבעם?
  - לפי דעתכם: מה יהיו היחסים בין שתי הממלכות בעתיד?
  - האם הם ימשיכו להרגיש כאחים בני עם אחד? או שמא הקרע ילך ויעמיק?
- נדגיש כי מכאן ואילך נלמד על המתרחש בממלכת יהודה ובממלכת ישראל לסירוגין, כלומר, סיפורי הממלכות יהיו משולבים אלה באלה.

נשאל:

- חשבו, מה לדעתכם המסר של דרך הצגה זו?
- בנוסף לעיסוק בכל ממלכה בנפרד ספר מלכים עוסק מידי פעם ביחסים בין שתי הממלכות.

נשאל:

- האם לדעתכם, נשמע על יחסים דומים ליחסים בין ירבעם לרחבעם? האם להיפך?
- מה עשוי להשפיע על קשרים טובים? מה עשוי להשפיע על קשרים פחות מוצלחים? עד כמה ירחיקו לכת בביטויי האיבה בין המלכויות?

הצעה 2:

טבלת המלכים - איסוף פרטים על המלכים בשתי הממלכות.

התלמידים יקראו את פרקים ט"ו-ט"ז, וישלימו את הטבלה.

נכוון את התלמידים להבחין במעברים בכתוב בין מלכי יהודה למלכי ישראל ובמאפיינים שהכתוב מזכיר בנוגע לכל מלך.

נסכם בדיון על מאפייני הממלכות באופן כללי:

- מה אפשר ללמוד על כל אחת מהממלכות?
- מה אפשר ללמוד על הקשרים בין הממלכות?
- מה אפשר ללמוד על מצבו של העם בכל ממלכה?
- מה אפשר ללמוד על אופייה של ההנהגה בישראל בתקופה זו?

מצורפת כאן טבלה מלאה.

בדף העבודה לתלמידים מופיעה טבלה ריקה.

המלך	הממלכה	שנות מלכותו	הערכה דתית	הקשר בין הממלכות	משהו נוסף שמסופר עליו
אבים בן רחבעם	יהודה	3	וַיֵּלֶךְ בְּכָל חַטָּאוֹת אָבִיו... וְלֹא הָיָה לִבּוֹ שָׁלֵם עִם ה' אֱלֹהָיו.	יחסי האיבה ומצב המלחמה בין הממלכות המשיכו גם בימיו - בינו לבין ירבעם.	-----
אסא בן אבים	יהודה	41	עשה הישר בעיני ה'.	הייתה מלחמה בינו לבין בעשא מלך ישראל. אסא ביקש עזרה מבן הדד מלך ארם. המלחמה הובילה לכיבוש שטחים בצפון ממלכת ישראל.	הסיר את העבודה הזרה מהארץ.
נדב בן ירבעם	ישראל	2	עשה הרע בעיני ה'.		בעשא בן אחיה קשר עליו קשר והרג אותו.
בעשא בן אחיה	ישראל	24	עשה הרע בעיני ה'.	הייתה מלחמה בינו לבין אסא מלך יהודה.	יהוא בן חנני הנביא נשלח לבעשא שבייתו יענש כמו בית ירבעם.
אלה בן בעשא	ישראל	2	עשה הרע בעיני ה'.		עבדו זמרי הרג אותו ואת כל בית בעשא כדבר יהוא הנביא.
זמרי	ישראל	7 ימים	עשה הרע בעיני ה'.		כשראה שעומרי צר על תרצה עיר הבירה התאבד תוך כדי שריפת ארמון המלך.

המלך	הממלכה	שנות מלכותו	הערכה דתית	הקשר בין הממלכות	משהו נוסף שמסופר עליו
עמרי	ישראל	12	עשה הרע בעיני ה'.		קנה את ההר שומרון ובנה עליו את העיר שומרון ששימשה עיר הבירה של ממלכת ישראל.

הצעה 3:

מלכות אסא - מלכים א' פרק ט"ו, פסוקים ט'-כ"ד.

אחרי שהכרנו את שני מלכי יהודה הראשונים (רחבעם ובנו אבים), נעסוק בדמותו של אסא בן אבים, מלך יהודה. הכתוב מתאר שאסא עשה הישר בעיני ה', הצליח להסיר את העבודה הזרה מיהודה, אך למרות ההפיכה החיובית שעשה, עדיין עבדו את ה' בבמות.

גם הקשרים בין שתי הממלכות המשיכו להיות בעייתיים. היה סכסוך קשה בין אסא ובין בעשא, מלך ישראל שמלך בתקופת אסא. יחסי הכוחות היו לרעת מלכות יהודה, עד שאסא ביקש סיוע מבן הדד מלך ארם.

תחילה, נבקש מהתלמידים לקרוא את הפסוקים ולהתאים בין הפסוק לתיאור המילולי.

לאחר שיתאימו בין הפסוק לתיאור, נבקש מהתלמידים למיין את הרשימה לשתי קבוצות: מעשיו החיוביים של אסא בתחום הדתי, מעשיו של אסא בתחום הפוליטי-מדיני.

נסכם ונשאל:

- מה למדתם על אסא מלך יהודה?

- מה אפשר לומר על הקשר בין המצב הרוחני למצב המדיני?

נשים כי לב כי בימיו של אסא המצב הרוחני היה טוב ואילו מצבו המדיני היה נחות משל עמיתו הישראלי. בדברי הימים יש ביקורת על אסא שביקש עזרה ממלך זר, אם כי לא בגלל שפגע באחיו אלא בגלל שנשען על מלך זר ולא על ה'. אסא מכניס את הנביא חנני, המשמיע את הביקורת, לבית סוהר. כעונש על מעשה זה חלה אסא ולא נרפא עד סוף ימיו.

דה"ב פרק ט"ז: "וַיְבַעַת הָיָא בְּאֵת חֲנָנִי הָרְאָה אֶל אֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּהִשְׁעֲנֶךָ עַל מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל ה' אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן נִמְלַט חַיִּל מֶלֶךְ אֲרָם מִיָּדְךָ: (ח) הֲלֵא הַכּוֹשִׁים וְהַלּוּבִים הָיוּ לְחַיִּל לְרֹב וּלְרֹכֵב וּלְפָרָשִׁים לְהִרְבֵּה מְאֹד וּבְהִשְׁעֲנֶךָ עַל ה' נִתְּנָם בְּיָדְךָ: (ט) כִּי ה' עֲיַנּוּ מִשְׁטָטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ לְהִתְחַזֵּק עִם לְבָבָם שְׁלָם אֵלָיו נִסְפְּלַת עַל זֹאת כִּי מַעֲתָה יֵשׁ עִמָּךְ מִלְחָמוֹת: (י) וַיִּכְעַס אֲסָא אֶל הָרְאָה וַיִּתְּנָהּ בֵּית הַמִּדְּבָרִים..."

הפסוק	תיאור מילולי
וַיַּעֲבֵר הַקְּדָשִׁים מִן הָאָרֶץ	אסא ביטל בתי זנות.
וַיִּסֶר אֶת כָּל הַגְּלִילִים אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו.	אסא הסיר עבודה זרה.
וְגַם אֶת מַעֲבַד אֱמוֹ וַיִּסְרֶהּ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְּלֶצֶת לְאִשְׁרָה וַיִּכְרַת אֲסָא אֶת מִפְּלֶצֶתָהּ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קָדְרוֹן.	אסא הוריד מגדולה את מעכה אמו, שעבדה עבודה זרה.
וְהַבְּמוֹת לֹא סָרוּ רַק לִבָּב אֲסָא הָיָה שְׁלָם עִם ה' כָּל יָמָיו.	העם המשיך לעבוד את ה' בבמות ולא רק במקדש שבירושלים.

תיאור מילולי	הפסוק
אסא הביא למקדש אוצרות שהוא ואביוהקדישו לה'.	וַיָּבֵא אֶת קַדְשֵׁי אָבִיו (וקדשו) בֵּית ה' כֶּסֶף וְזָהָב וְכֵלִים.
בעשא פלש לממלכת יהודה.	וּמְלַחְמָה הִיְתָה בֵּין אֶסָא וּבֵין בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵיהֶם. וַיַּעַל בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עַל יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת הַרְמָה לְבִלְתִּי תֵּת יָצֵא וְבָא לְאֶסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה.
אסא שלח כסף וזהב, שוחד למלך ארם, בבקשה שיעזור לו במלחמה עם בעשא מלך ישראל.	וַיִּקַּח אֶסָא אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים בְּאוֹצְרוֹת בֵּית ה' וְאֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ (מלך) וַיִּתְּנֵם בְּיַד עֲבָדָיו וַיִּשְׁלַחֵם הַמֶּלֶךְ אֶסָא אֶל בֶּן הַדָּד בֶּן טַבְרֵמָן בֶּן חֲזִיוִן מֶלֶךְ אֲרָם הַיָּשִׁיב בְּדַמְשֶׁק לֵאמֹר: בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶךָ בֵּין אָבִי וּבֵין אָבִיךָ הִנֵּה שְׁלַחְתִּי לְךָ שׁוּחַד כֶּסֶף וְזָהָב לְךָ הַפְּרָה אֶת בְּרִיתְךָ אֶת בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֶה מֵעָלָי.
בן הדד מלך ארם כבש ערים בצפון ממלכת ישראל.	וַיִּשְׁמַע בֶּן הַדָּד אֶל הַמֶּלֶךְ אֶסָא וַיִּשְׁלַח אֶת שְׂרָי הַחַיִּלִּים אֲשֶׁר לוֹ עַל עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְךְ אֶת עִיּוֹן וְאֶת דָּן וְאֶת אֲבֵל בֵּית מַעֲכָה וְאֶת כָּל כְּנָרוֹת עַל כָּל אֶרֶץ כְּנַעַן.
בעשא חזר לממלכתו.	וַיְהִי כִשְׁמַע בַּעֲשָׂא וַיַּחְדֵּל מִבְּנוֹת אֶת הַרְמָה וַיָּשֵׁב בְּתַרְצָה.

הצעה 4:

המלחמה בין אסא ובעשא. פרק ט"ו, פסוקים ט"ז-כ"ב.

נלמד על יחסי אסא ובעשא, על ההחלטות שקיבלו ועל תוצאות מעשיהם.

- נבקש מהתלמידים לקרוא את פרק ט"ו פסוקים ט"ז-כ"ב ולסדר את האירועים מאז שבעשא מלך ישראל פלש ליהודה ועד שחזר לתרצה עיר הבירה של ממלכתו לפי סדר התרחשותם:
  - בעשא פלש לממלכת יהודה וחיזק וביצר את העיר רמה כעיר גבול.
  - אסא לקח כסף וזהב ושלח שוחד לבן הדד מלך ארם.
  - אסא ביקש מבן הדד מלך ארם שיעזור לו במלחמה מול בעשא מלך ישראל.
  - בן הדד עלה וכבש ערים בצפון ממלכת ישראל.
  - בעשא עזב את הרמה וחזר לעיר הבירה תרצה.
  - אסא פירק את העיר רמה ובנה את ערי הגבול גבע ומצפה.

עיון במפה:

- נעיין בפסוקים כ'–כ"א ובמפה המתארת את השתלטות בן הדד על צפון ממלכת ישראל.
  - מדוע פנה אסא לבן הדד מלך ארם?
  - מה קרה בעקבות פנייתו של אסא לבן הדד מלך ארם?
  - האם פנייתו של אסא לארם הייתה החלטה נכונה?
  - מה אפשר ללמוד מסיפור זה על יחסי יהודה וישראל?

הצעה 5:

בניית העיר שומרון כעיר בירה וערי הבירה בממלכת ישראל. נלמד על קניית ההר שומרון ובנייתה מחדש של העיר שומרון כעיר הבירה של ממלכת ישראל מאז ימי עמרי ועד לחורבן הממלכה.

נחזור וניזכר בכל ערי הבירה שפגשנו מאז ימי מלכות ירבעם בן נבט, המלך הראשון בממלכת ישראל. בחמישים שנותיה הראשונות של ממלכת ישראל התחלפו כמה בתי מלוכה, שנדדו בין כמה ערי בירה שונות. זאת, בשונה מממלכת יהודה שעיר הבירה שלה הייתה תמיד ירושלים.

בית עמרי היה לבית המלוכה היציב הראשון של הממלכה, וקבע את שומרון כעיר הבירה שלה עד לחורבנה. התלמידים יעיינו בפסוקים ובמפת ערי הבירה של ממלכת ישראל, ויציינו ליד שם המלך את עיר הבירה שהקים או גר בה.

ירבעם בן נבט - שכם, פנואל (י"ב, כ"ה) תרצה (י"ד, י"ז).

נדב בן בעשא - תרצה.

בעשא בן אחיה - תרצה (ט"ו, ל"ג).

אלה בן בעשא - תרצה (ט"ז, ח').

זמרי - תרצה (ט"ז, ט"ו).

עמרי - תרצה (ט"ז, כ"ג), שומרון (ט"ז, כ"ד).

נסכם בדיון בשאלות:

- תוכלו לשער מה גרם למעבר בין ערי מלוכה בממלכת ישראל?
- מה אפשר ללמוד מכך על אופיה של ממלכת ישראל בשנותיה הראשונות? בייחוד על רקע העובדה שבירתה הקבועה של ממלכת יהודה היא ירושלים?
- מה יכולות להיות הסיבות לכך ששומרון הפכה לעיר הבירה הקבועה של ממלכת ישראל עד לחורבנה? קביעת אתר חדש באה לבסס שושלת מלוכה חדשה. בחירת העיר שומרון נבעה מכך, שבדומה לשכם ותרצה, גם העיר שומרון חלשה (=שלטה) על מפגש דרכים. היא ממוקמת על הר שאפשר לבצר מפני אויבים. ומעבר לכך, המיקום של שומרון קרוב יותר מערי הבירה האחרות, למישור החוף ולפיניקים, שלמלכי בית עמרי היו איתם היו קשרים רבים.

בשיעור זה אפשר להתייחס לנושאי הרוחב:

עם ישראל, אחדות ופילוג

יחידה זו עוסקת בנקודת השבר - הפילוג ותחילת דרכן של שתי ממלכות נפרדות. בפרק ט"ו, כבר בתחילת ימיה של הממלכה המפולגת אנחנו עדים למתח בין הממלכות. הכתוב מתאר סכסוך בין בעשא מלך ישראל לאסא מלך יהודה. יחסי הכוחות היו לרעת יהודה, עד שאסא מלך יהודה ביקש סיוע מבן הדד, מלך ארם. זוהי דוגמה לכך שמלחמת אחים ומתחים בין הממלכות האחיות הביאו את אחד הצדדים לקרוא לגורמים זרים להתערב בנעשה בארץ. ההתערבות גרמה נזק עצום לממלכת ישראל ומכאן ואילך הייתה נתונה ממלכת ישראל ללחץ של מלכי ארם. בהמשך ספר מלכים ניתקל בדוגמה נוספת של מלכים שהסתייעו במלכים זרים כדי להכניע את אחיהם בממלכה המקבילה (ראו לדוגמה מלכים ב' פרק ט"ז, ג'-ז' - פקח בן רמליהו מלך ישראל כרת ברית עם רצין מלך ארם נגד אחז מלך יהודה, ואחז כרת ברית עם מלך אשור נגד ממלכת ישראל).